

Přednáška č. 1

Úvod do lidských práv; vnitrostátní, komunitární a mezinárodněprávní nástroje ochrany lidských práv

Vojtěch Šimíček

1. Vývoj základních práv

- u jejich zrodu v dnešním pojetí stálo zejména vlastnické právo: „Král chudl a poté, co byl kvůli tomu přinucen obrátit se na parlament, musel vyměnit konstituční práva za příjmy“; „bohatnutí lidí a rostoucí králova závislost na nich ho přinutily udělit poddaným práva a svobody“ (viz R. Pipes: Vlastnictví a svoboda, Argo, 2008): potvrzení – Magna Charta Libertatum (1215 – Jan Bezzemek po návratu z neúspěšného válečného tažení do Francie – nebude vypisovat daně bez souhlasu parlamentu; nedotknutelnost svobody jednotlivce).
- myšlenka nezadatelných práv jde ruku v ruce s principem „král vládne, ale nevlastní“ – zcela jiná struktura vlastnictví

Další konkrétní historické dokumenty:

- **Petition of Rights** – podepsána Karlem I. v GB v roce 1628, dle ní nemůže být nikdo nucen poskytovat dary, půjčky, dobročinné prostředky či daně nebo být zatěžován jinými opatřeními, které by neschválil parlament; nikdo nesmí být potrestán jinak než na základě pravomocného rozsudku příslušníků jeho stavu a podle práva země
- potvrzením teze, že nejpodstatnější kauzy vznikly na bázi banalit, budiž soud s **Johnem Hampdenem** v letech 1637-1638: odmítl zaplatit 20 šilinků (pozn.: jeho roční příjem se odhadoval na 1500 liber) ve formě daní na výstavbu loďstva. U soudu sice prohrál poměr hlasů 5:7), nicméně poprvé se poddaný postavil u soudu proti panovníkovi; v roce 1640 navíc dolní sněmovna tento rozsudek zrušila stejně jako celou daň, kterou shledala protizákonnou
- **Habeas Corpus Act** (1679) – nedotknutelnost svobody jednotlivce: o zbavení svobody může rozhodovat jen nezávislý soud a nikdo nesmí být odňat zákonnému soudci (položeny základy práva na spravedlivý proces)
- **Bill of Rights** (*An Act Declaring the Rights and Liberties of the Subject and Settling the Succession of the Crown 1689*) – jakýsi první katalog ZP: garance petičního práva, práva svobodných voleb, svobody slova v parlamentu a zákaz krutých trestů
- **Act of Settlement** (1701): záruky soudcovské nezávislosti
- **Virginia Declaration of Rights** (12. 6. 1776) – nezadatelnost lidských práv a nutnost nezávislosti:

„I That all men are by nature equally free and independent, and have certain inherent rights, of which, when they enter into a state of society, they cannot, by any compact, deprive or divest their posterity; namely, the enjoyment of life and liberty, with the means of acquiring and possessing property, and pursuing and obtaining happiness and safety.

II That all power is vested in, and consequently derived from, the people; that magistrates are their trustees and servants, and at all times amenable to them.

XII That the freedom of the press is one of the greatest bulwarks of liberty and can never be restrained but by despotic governments.

XV That no free government, or the blessings of liberty, can be preserved to any people but by a firm adherence to justice, moderation, temperance, frugality, and virtue and by frequent recurrence to fundamental principles.

XVI That religion, or the duty which we owe to our Creator and the manner of discharging it, can be directed by reason and conviction, not by force or violence; and therefore, all men are equally entitled to the free exercise of religion, according to the dictates of conscience; and that it is the mutual duty of all to practice Christian forbearance, love, and charity towards each other.

- **Deklarace nezávislosti USA** (4. 7. 1776) – Thomas Jefferson, Franklin, Adams + 17. 9. 1787 **U. S. Constitution + Bill of Rights** (prvních deset dodatků 1791)
- **Deklarace práv člověka a občana** (1789) – Francie, dodnes součástí její ústavy
- **Všeobecná deklarace lidských práv** (1948)
- **Úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod** (1950)
- **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** (1966)
- **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** (1966)
- **Charta základních práv EU**

2. Členění základních práv

- rozdíl právo a svoboda je velmi relativní
- dle obsahu: (1.) základní, (2.) politická, (3.) práva národnostních menšin, (4.) hospodářská, sociální, kulturní (5.) soudní a jiná právní ochrana
- dle generací
- dle statusů (G. Jellinek): (1.) status negativus, (2.) status activus, (3.) status positivus, (4.) status pasivus – základní povinnosti
- dle nositelů práv (právníké osoby vs. fyzické osoby; zvláštní postavení veřejnoprávních korporací včetně státu; občané vs cizinci)
- dle možností omezení: jen formou zákona a v taxativně uvedených případech (např. čl. 19 odst. 2 LZPS). Přitom je však nutno šetřit podstaty ZP a postupovat nediskriminačně a respektovat případná další pravidla pro omezení, která se vztahují k tomu konkrétnímu právu (čl. 11 odst. 4 LZPS). Určitě však nelze s vaničkou vylévat i dítě; resp. pro stromy nevidět les – limitem je zejména čl. 4 odst. 4 LZPS „ *Při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu. Taková omezení nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena.*“
- nutno vidět ZP komplexně, tj. limitují se i vzájemně (princip vyváženosti ZP): klasický příklad ochrana osobnosti vs svoboda projevu - nález sp. zn. I. ÚS 367/03 (sv. 36, Rejžek vs Vondráčková)
- dle způsobu domáhání – přímo či prostřednictvím zákonů (odlišné postavení sociálních práv – lze se domáhat jen na základě zákona)

3. Kolize základních práv

- řešení zejména prostřednictvím principu proporcionality.

ÚS sp. zn. Pl. ÚS 25/97, in: Sbírka nálezů a usnesení, sv. 11, str. 25 a násl.: „Jedním z esenciálních znaků právního státu je [...] princip přiměřenosti, který předpokládá, že opatření, omezující základní lidská práva a svobody, nesmějí svými negativními důsledky přesahovat pozitiva, která představuje veřejný zájem na těchto opatřeních.“

Tříprvkový test:

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/1994 (sv. 4, anonymní svědek)

(1.) zásada vhodnosti (Je sledovaný cíl legitimní? Je sledován a prosazován cíl nezbytný ve svobodné demokratické společnosti?)

(2.) zásada potřebnosti (Je dáno racionální spojení mezi cílem a prostředky vybranými k jeho prosazení?)

(3.) zásada poměrování v kolizi stojících základních práv (Existují alternativní způsoby dosažení cíle, jejichž využití by učinilo zásah do základního práva méně intenzivní, popř. jej zcela vyloučilo?)

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 41/02 (sv. 32, utajované skutečnosti)

Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 3/02 (sv. 27, spodní hranice pokuty)

4. Modely ústavního soudnictví

A. Hamilton¹, „žádné stanovisko nevychází z jasnějších principů než toho, že každý úkon delegované moci, který odporuje smyslu pověření, v jehož rámci je prováděn, je neplatný. Proto nemůže být platný žádný zákonodárný výnos odporující ústavě. Popřít tento závěr by znamenalo tvrdit, že zástupce je výše než jeho nadřízený, že sluha je nad svým pánem, že poslanci zastupující lid jsou nadřazeni lidu samému a že osoby jednající na základě jisté pravomoci mohou činit nejen to, k čemu je pravomoc neopravňuje, nýbrž i to, co jim zakazuje.“

Rozsudek NS **Marbury versus Madison** (1803) – chvála banalit: „pokud je ústava nejvyšším svrchovaným zákonem, který není možné měnit běžnými prostředky, pak běžný zákon, který je s ní v rozporu, nemůže platit.“ „Je významnou úlohou a povinností soudní moci říci, co je zákon.“

- V České republice se jedná o model **specializovaný a koncentrovaný**; opakem je model difuzní, všeobecný
- základem je čl. 83 Ústavy (ÚS je soudním orgánem ochrany ústavnosti.)
- názorně předvést, kdy teprve se dostane ke slovu, **subsidiarita přezkumu** Ústavním soudem:

OS – KS – případně NS – ÚS – ESLP (obnova řízení)

- co se stane v případě kasace

¹ Federalista č. 78, in: A. Hamilton, J. Madison, J. Jay, *Listy federalistů*, Univerzita Palackého, Olomouc, 1994, str. 416.

Nález sp. zn. Pl. ÚS 15/01 (sv. 24, str. 222-223; obdobně nález sp. zn. III. ÚS 150/03, sv. 31, str. 149): Více instancí neznamená více spravedlnosti (navíc napětí mezi spravedlností a právní jistotou): „žádný právní řád není a nemůže být z hlediska soustavy procesních prostředků k ochraně práv, jakož i z hlediska soustavy uspořádání přezkumných instancí budován ad infinitum. Každý právní řád přináší a nutně musí přinášet i určitý počet chyb. Účelem přezkumného, resp. přezkumných řízení může být reálně takováto pochybení aproximativně minimalizovat, a nikoliv bezezbytku odstranit. Soustava přezkumných instancí je proto výsledkem poměřování na straně jedné úsilí o dosažení panství práva, na straně druhé efektivity rozhodování a právní jistoty. Z pohledu tohoto kritéria je zavedení mimořádných opravných prostředků, čili prodlužování řízení a prolomení principu nezměnitelnosti rozhodnutí, která již nabyla právní moci, adekvátní toliko v případě důvodů výjimečných.“

Difuzní model kontroly ústavnosti:

- **incidentnost a konkrétnost**, tzn. obecné soudy se otázkou ústavnosti zabývají pouze v souvislosti s konkrétním sporem, a to jako otázkou předběžnou, kdy v případě protiústavnosti např. konstatují, že zákon v konkrétním případě nelze použít.
- soudní orgány v rámci svojí rozhodovací činnosti interpretují ústavu a zákony tak, aby je mohly **uplatňovat v konkrétních případech**, které řeší. Přitom však musí respektovat hierarchii právních norem a pokud soudce dospěje k závěru, že určitá právní norma, kterou má aplikovat, je v rozporu s ústavou, nesmí ji aplikovat a *sám použije přímo ústavu*.
- Rozhodnutí obecných soudů (resp. "decentralizovaných ústavních soudů") jsou **závazná toliko inter partes**, nikoliv erga omnes. Soudy se tak při svém rozhodování řídí zásadou *stare decisis*, kterou můžeme interpretovat tak, že **soud je vázán judikaturou nadřízených soudů stejně jako svojí vlastní judikaturou dřívější**. Soudce hledá k vyřešení určitých problémů pravidla (*rules*) v dřívějších rozhodnutích a na jejich základě vytváří obecné zásady (*principles*), s jejichž pomocí případ vyřeší. Ke **změně judikatury proto může v zásadě dojít pouze tehdy, když se změní reálné poměry**, za nichž byla vydána starší rozhodnutí, pokud si větší počet dřívějších rozhodnutí protiřečí nebo pokud se starší rozhodnutí ukázalo jako velmi nepraktické. Je však nutno zdůraznit, že změna je možná zpravidla nezávisle na subjektivním názoru soudce, tzn. je vázána na "objektivní skutečnosti". Právo "*write-of-certiorari*" bylo u Nejvyššího soudu USA zavedeno v roce 1925.

Centralizovaný model ústavního soudnictví

- ústavní soudnictví je vyhrazeno **zvláštním, specializovaným orgánům soudního typu** a posuzování otázek ústavnosti tedy nepřísluší obecným soudům, tj. důsledněji je také respektován princip oddělení moci zákonodárné a soudní, než tomu je u systému difuzního (ústavní soudy totiž bývají označovány za tzv. negativního zákonodárce). To mimo jiné znamená, že obecné soudy jsou zásadně povinny aplikovat i takové právní předpisy (jejich některá ustanovení), o nichž mají pochyby, zda jsou ústavně konformní (v České republice pouze zákony, nikoliv podzákoné předpisy).
- možnost **abstraktní kontroly ústavnosti**, tzn. ústavní soud se může zabývat ústavností určitého právního předpisu bez splnění toho, že na jeho základě byla konkrétním zásahem státního orgánu porušena některá ústavně zaručená základní práva nebo svobody stěžovatele. Rozhodnutí ústavního soudu ve věcech přezkumu ústavnosti

právních předpisů má všeobecně závaznou povahu, tj. účinky erga omnes a nikoliv inter partes.

Preventivní kontrola norem – viz Lisabonská smlouva

Represivní (aposteriorní) kontrola norem

5. Precedenční povaha rozhodnutí nejvyšších soudů

- stále praxe zcela tuto tezi nepřijala, nicméně tendence je jednoznačná
- případ daňového přeplatku (stanovisko NSS) - Rozsudek NSS 2 Afs 180/2004 (www.nssoud.cz)

Jakkoliv tedy se Česká republika nenachází v tradičním prostředí precedenčního práva, jsou obecné soudy povinny judikaturu Ústavního soudu respektovat a v tomto smyslu je pro ně závazná. K odchylce od ní by mohly přistoupit pouze ve výjimečných případech, a to např. tehdy, pokud by došlo ke změně právní úpravy; tato judikatura by byla vnitřně nesourodá a nepředstavovala by proto tzv. ustálenou (konstantní) judikaturu; nevypořádávala by se dostatečně se všemi možnými a uplatněnými zásadními argumentačními pozicemi a zároveň by bylo z obsahu takového rozhodnutí a z konkrétních okolností věci patrné, že k tomuto nevypořádání nedošlo záměrně, nýbrž v důsledku opomenutí anebo by došlo k zásadní změně společenských či ekonomických poměrů, což by obecný soud ve svém rozhodnutí přesvědčivě odůvodnil. ... Proto také podle přesvědčení Nejvyššího správního soudu setrvalou a vnitřně nerozpornou judikaturu Ústavního soudu nelze vnímat jako naroveň postavenou právním předpisům (zákonům), nýbrž jako závazná interpretační vodítka při rozhodování ve skutkové a právně obdobných věcech, od nichž je sice možný odklon, to však pouze ve výjimečných a racionálně odůvodněných případech, jejichž demonstrativní nástin byl proveden výše.

Závěr: ČR se nachází v prostředí precedenčního práva, nicméně neustále je důležité připomínat, jak se správně pracuje s judikaturou, která není právním předpisem.

6. Faktické příklady fungování vztahu obecných soudů a Ústavního soudu

1. Nález sp.zn. I. ÚS 643/06 (globální celní záruky – 13. 9. 2007)

2. Případ manželů Petrovových: dva manželé požádali o azyl, jejich žádosti byly zamítnuty dvěma samostatnými rozhodnutími MV. Následně podali identické žaloby, zastoupeni stejným advokátem, a poté i kasační stížnosti. Tyto kasační stížnosti zamítl dvěma stejnými rozsudky jeden senát NSS (stejný soudce zpravodaj). Byly podány dvě ústavní stížnosti, první ÚS odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, druhé vyhověl pro denegatio iustitiae (otázka překladu komunikace se soudem). Následně si však plénum ÚS uvědomilo svoje pochybení, a ve formálně jiné kauze vydalo stanovisko, odpovídající odmítavému usnesení.

Co má následně dělat NSS ve věci, kterou ÚS zrušil?: Formálně musí respektovat závazný právní názor ÚS a zrušit rozhodnutí krajského soudu. Musí však jít přes rozšířený senát? Odvolat se přímo na stanovisko pléna ÚS. Pak se však jedná o obecnou závaznost judikatury ÚS, nikoliv pouze o závaznost v konkrétní věci.

7. Vztah usnesení a nálezu ÚS

- § 54 odst. 1 ZÚS: Ve věci samé rozhoduje ÚS nálezem a v ostatních věcech usnesením

- avšak velmi rušivým momentem jsou usnesení, kterými se odmítá návrh pro zjevnou neopodstatněnost (a to dokonce v řízení o kontrole norem!)

Nález ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. I. ÚS 643/06:

Usnesení ÚS nejsou závazná erga omnes a i když je ústavní stížnost odmítnuta jako zjevně neopodstatněná plénem, nebrání to pozdějšímu vyhovění senátním nálezem v obdobné právní otázce. „Účelem řízení o ústavní stížnosti je ochrana základních práv či svobod, což se promítá i do povahy a obsahu odmítacích usnesení, které plní mj. funkci jistého procesního ventilu uvolňujícího rozhodovací kapacitu, a rozhodně nemůže poskytovat alibi pro orgány veřejné moci, které však kvazimeritorní (a často i nemeritorní) rozhodnutí soudů chránících základní práva, takto užívají – jako potvrzení svých právních názorů.“ (globální celní záruka)

V **nálezu ze dne 13. 11. 2007 (sp. zn. IV. ÚS 301/05)** šel Ústavní soud argumentačně ještě dále a velmi podrobně od sebe odlišil kasační a precedenční závaznost nálezů Ústavního soudu. „Ústavněprávní výklady vyslovené v nálezech Ústavního soudu jsou pro obecné soudy zpravidla závazné. Nicméně vzhledem k nepřetržitému vývoji judikatury Ústavního soudu a nutnosti nechat otevřenou možnost, aby Ústavní soud svou judikaturu modifikoval anebo i překonal, ... nejsou vztahy mezi Ústavním soudem a obecnými soudy charakterizované jednosměrným diktátem; naopak musí být mezi nimi umožněn dialog.“ Podstatné je proto, aby obecné soudy judikaturu Ústavního soudu „reflektovaly“, což znamená rozhodnout v souladu se zde prezentovanými ústavními principy, to však rozumně, tzn. nikoliv otrocky, bezduchým způsobem kopírovat jeho názory. Jako reflexi Ústavní soud připustil též přednesení seriózních argumentů vedoucích k závěru, proč není vhodné – s ohledem na relevantní skutkové rozdíly – aplikovat již vyslovený princip v dalším případě. „To znamená, že se obecný soud smí odchýlit od judikátů Ústavního soudu a přednést konkurující úvahy jenom na základě vlastního upřímného a pevného přesvědčení pramenícího z objektivně ospravedlnitelných důvodů, že v souladu s ústavněprávními výklady Ústavního soudu obecně se buď dotyčný judikát na skutkově odlišný případ aplikovat nemůže (tzv. „distinguishing“ čili odlišení), anebo je-li na základě jeho interpretace anebo pochopení principů a pravidel v právním řádu jako celku (nejenom, ale především, ústavněprávních principů a pravidel) přesvědčen, že Ústavní soud může a měl by dotyčný ústavněprávní výklad znovu uvážit. Pokud takto obecný soud postupuje, pak fakt, že Ústavní soud nakonec jím navržené změny nepřijme, nepostačuje k závěru, že by obecný soud jednal chybně a že tudíž porušil čl. 89 odst. 2 Ústavy.“ Dále je citovaný judikát cenný tím, že nabízí určitý algoritmus postupu v případech, kdy rozhodovací činnost Ústavního soudu není jednotná: plenární nálezy mají vždy větší váhu než nálezy senátů, precedenční síla kteréhokoliv nálezu převažuje nad silou usnesení. Pokud existuje argumentační rozpor mezi dvěma nálezy, mělo by být za určující zvoleno „to řešení případu, které by bylo s obecnou judikaturou Ústavního soudu více konzistentní.“ „Zatímco platí domněnka, že každý nález je všeobecného významu, mezi usneseními by mohly mít precedenční účinky maximálně jenom ty, které Ústavní soud usnesením svého pléna vybral pro publikaci ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu.“

Závěry:

- Odmítavá usnesení ÚS nelze přeceňovat; de lege ferenda je však namíste řešit možnost odmítání věcí pro nepřijatelnost, bez odůvodnění.
- S judikaturou ÚS je třeba pracovat „emancipovaně“.
- Jasný signál z ÚS: jeho postavení je jiné než v 90. letech: „z lídra se stává součást týmu“.

8. Problém jednoty rozhodovací činnosti ÚS

- zřejmě hlavní současný problém (skončila doba dělostřeleckých salv a nastal čas dočištění bojiště a stabilizace situace)
- je třeba rozlišovat přiznané a zakrývané nejednoty;

- klasickým příkladem nepřiznaného judikatorního odklonu je výklad ustanovení § 32 odst. 7 daňového řádu (viz T. Langášek: Ověřování neplatnosti daňového rozhodnutí ve světle judikatury Ústavního soudu, Právní rozhledy č. 10/2005); příp. doručování výzvy k zaplacení soudního poplatku ve správním soudnictví advokátovi i žalobci

Rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 2 Afs 37/2005 – aneb který právní názor ÚS si vlastně máme vybrat:

Pokud v době rozhodování obecného soudu existuje více vedle sebe stojících právních názorů Ústavního soudu, u nichž nelze zcela jednoznačně určit, který z nich je pozdější a který dřívější, je pro obecný soud určující ten z nich, který lze s přihlédnutím ke všem okolnostem na základě racionální analýzy a úvah považovat v judikatuře Ústavního soudu za názor převažující. Rozhodnými okolnostmi pro posouzení budou zejména četnost judikátů zastávajících ten či onen právní názor, jejich forma, míra propracovanosti argumentace k dané právní otázce a také to, do jaké míry bylo řešení dané právní otázky v tomto judikátu nosným důvodem rozhodnutí anebo naopak argumentací podpůrnou, doplňkovou či argumentací obiter dictum.

9. Judikatorní odklony – problém při práci s judikaturou

- Rozsudek NSS 2 Afs 57/2007
- Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 8. 7. 2008, čj. 9 Afs 59/2007-56
- Rozsudek NSS 8 Afs 48/2006
- Rozsudek NSS 2 Afs 35/2009

Možné závěry:

- V současnosti již neplatí ani zásada „iura novit curia“; právo je natolik dynamické, že nelze účastníkovi řízení přičítat k tíži, pokud určitý vývoj nepředvídal (příklad - judikatorní vývoj v oblasti daňové kontroly).
- Judikatorní odklony a jejich vliv na běžící řízení lze vnímat jako tlumení negativních důsledků, plynoucích z této dynamiky.
- Mělo by však platit, že judikatorní odklon nelze vykládat v neprospěch soukromých subjektů (in dubio pro mitius).

10. Obiter dictum a ratio decidendi

Rozsudek NSS 2 As 57/2008 – aneb proč není třeba přeceňovat fakt publikace judikátu:

Takzvaná **právní věta**, tedy shrnutí právního názoru obsaženého v rozhodnutí soudu vytvořené pro účely publikace ve sbírce soudních rozhodnutí, nepředstavuje obecně platné pravidlo schopné samostatné existence, nýbrž je třeba ji vnímat jednak v kontextu právní normy, kterou má vykládat, a jednak v kontextu skutkových a právních okolností rozhodnutí, z něž pochází. Je proto chybou, pokud je **právní věta** absolutizována a je jí argumentováno bez ohledu na konkrétní okolnosti rozhodovaného případu.

Rozsudek NSS 2 Afs 67/2008 – aneb o obítku nerozhoduje soud, který rozhodnutí vydá:

Vycházel z toho, že struktura odůvodnění rozhodnutí soudu může být v praxi velmi rozličná. Zpravidla soud nejprve rekapituluje skutková zjištění, průběh dosavadního řízení a vyjádření účastníků a poté přechází k vyhodnocení těchto skutkových zjištění a formuluje právní závěry, opřené o výklad aplikovaných právních předpisů. Není samozřejmě na závalu, když soud zvolí strukturu odůvodnění odlišnou, tzn. např. neprovede jakousi souhrnnou rekapitulaci věci, nýbrž

předestře jednotlivá skutková zjištění, hodnocení důkazů a právní argumentaci vždy k jednotlivým právním otázkám, jimž se v daném rozhodnutí věnuje. Je totiž především věcí stylu práce a také „citu“ soudce v konkrétní věci, kterou strukturu odůvodnění považuje za vhodnější. V každém případě je však od sebe třeba odlišit dvě části odůvodnění: rekapitulaci (resp. naraci) a vlastní argumentaci. Jestliže totiž v prvně zmíněné části jde v zásadě o to informovat účastníky řízení (a koneckonců i každého čtenáře) o skutečnostech, které soud považuje za relevantní, seznámit čtenáře se skutkovým příběhem věci a zároveň – obrazně řečeno - „ukázat všechny karty“, které jsou k dispozici; představuje část druhá výsledek vlastní intelektuální práce soudu. Smyslem této druhé části je totiž vyhodnotit skutkový stav věci a provést výklad práva, tj. nalézt logicky nejsprávnější a především spravedlivé možné řešení. Jen v některých případech pak soud považuje za vhodné od sebe odlišit důvody, které ho vedly k vlastní formulaci výrokové části rozhodnutí, od další argumentace, která určitě není pravidelnou součástí odůvodnění rozhodnutí a bývá proto zpravidla uvozována slovy „nad tento rámeček“, příp. „jako obiter dictum soud uvádí“ apod.

Nejvyšší správní soud má však za to, že vzájemné odlišování nosných důvodů rozhodnutí (ratio decidendi) a vyslovení se k některým právním či skutkovým otázkám nad jejich rámeček (obiter dictum) nelze nazírat příliš schématicky a určitě je nelze jakkoliv přeceňovat. Toto odlišení je totiž výrazem vyjádření názoru rozhodujícího soudu, co považuje za jádro rozhodnutí, a co má význam jen např. z hlediska jeho lepší srozumitelnosti, dovysvětlení některých otázek, bližšího seznámení s myšlenkovými pochody soudu apod. V obou případech se však jedná o názor soudu, vyslovený vrchnostenským způsobem: formou individuálního právního aktu. Tato forma rozhodnutí je závazná jako celek a nelze proto apriori vyloučit, že část označená jako obiter dictum tuto povahu mít nemůže. Velmi srozumitelně řečeno: názor soudu na to, zda se jedná či nikoliv o obiter dictum, může být v praxi nakládání s daným judikátem značně modifikován a může dojít i k tomu, že obě popsané části mohou být zaměňovány. Nemluvě ani o tom, že ne vždy rozhodující soud srozumitelně odliší, kterou část odůvodnění zamýšlel jako nosnou a kterou naopak jen jako dovysvětlující, takže způsob výkladu takového judikátu sám nikterak neulehčí. Za situace, kdy je již obecně přijímán názor, podle něhož právní norma žije do značné míry nezávisle na svém gramatickém vyjádření v textu právního předpisu a je především úkolem interpreta najít její skutečný smysl, potom nutně platí tato teze obdobně i pro práci s judikaturou. Teprve interpretační a aplikační praxe totiž často ukáže, které části rozhodnutí soudů se ukáží v průběhu času jako nosné, zavazující, precedenční, a které naopak mají jen velmi úzký, veskrze toliko informační, význam.

Takto viděno proto Nejvyšší správní soud nevnímá jako rozhodné, že se s předmětnou skupinou žalobních námitek krajský soud vypořádal tolik v části odůvodnění, nadepsané jako „obiter dictum“. Důležité je, že tak vůbec učinil, že žádný ze žalobních bodů zcela neopomenul a této části kasační stížnosti proto není možno přisvědčit.

Doporučená literatura k dalšímu studiu:

Alexy, Robert: Theorie der Grundrechte, Suhrkamp, 1994

Holländer, Pavel: Základy všeobecné státovědy, Aleš Čeněk, 2009

Pipes, Richard: Vlastnictví a svoboda, Argo, 2008

Wagnerová, Eliška: Základní práva (in: Bobek/Molek/Šimíček: Komunistické právo, MU, Brno, 2009, str. 330 a násl.)